

(Hekayə)

Atam anamı at belində görüb bəyənmişdi. Dediyinə görə, elə həmin gün də gözündə çinqı oynamışdı:

-Anan at belində idi, mən də piyada, təzə doğulmuş qızunu evə göndərmək üçün örysün qırğındakı yola çıxıb ayağı minəkli gözdəyirdim ki, gədəkcəmə bükdüyüm çaralı quzu soyuqdan donub ölməsin. Qızunu da ananızdan göndərmişdim.

Ana babam qızı verməyincə, atam elə anamın atı onu qaçırmışdı:

-Gördüm əli-qolu çox oynayır, sırixını soyunub, ananızı kürəyimə şəllədim, ta tərpənəmmədi. Özü də başqaları kimi kiminsə öyüne yox ha, öz komama gətirmişəm. Yalınçılardan qaynatama qızı öz öyüne aparıf -xavarını çatdıranda bir kəlmə deyif kin, qaçırlanın dalınnan getməzdər, rəhmətləhəgirrix eləmişdi, üstümə adam salmamışdı...

Anam çox ötkəm bir xanım idi. Söznün də, üzünün də zəhmi vardi. Qaşlarının düyünün tekə atamın yanında açardı, bize də dügün göstərədi. Evdən bayira çıxdımı qaşları çatıqlı, başı şallı, üzü yamşaqlı olardı. Yaxşı at çapmağı vardi. Atam demiş, dava-dərmançılığı qurtarmışdı. Sizin dilinizdə desəm, farmokoloq idi. Atamlı evlənə qədər bir müddət kənd aptekində işləmişdi. Sonra atamın yanında özünə yurd-yuva eləmişdi...

Biz atama qaşa deyirik. Biz gözümüzü açandan qağamızı təhsilsiz, amma əli kitablı görmüşük. Bir kitablığı var idi. Hamısı hikmetli sözələri, aşiq ədəbiyyati, folklorla dolu idi. Bize də oxudurdu. Özü də pulla, əlli səhifəsinə bir manat verirdi. Manatı döş cibindən çıxarmamış oxuduğumuz yerə qədər sorğu-sual edər, sonra da əlleri əsə-əsə pulu bize sarı uzadardı. Anamın da bir sözü vardi:

-Ay qoço, bu zülyətdəri inidən pula öyrətmə, usaxnədi, pul tanıldı nədi?

Qağam həmişə anam belə deyəndə biğaltı gülümşürədi:

-İşin yoxdu a xanım, oxumamaları üçün vermirem kin...

Rəhmətlək anam zirək xanım idi, dədəmizdən də zirək; di gel ki, ağlımız kəsəndən qağamızın üzünə aq olduğunu görmədi.

Atamı çox sevirdi. Zalim qızı yaman qısqancı idi. Qağam da telli-tellimli, ağbeni bir adam idi. Kəndə-kəsəyə çıxmaga arası yoxuydu. Toyda-mərəkədə bir-iki saat oturub gözə göründükdən sonra gəlib evdə anamın bişirdiyi yeməkdən yeyər, sonra xalxalın qarğı qapısını açıb, Basarın zəncirini elinə keçirib, heyvanları örүşə aparardı. Basar qapımızın itinin adı idi. Qağam toyda mərəkədə yeməzdi. Biz sorusanda da:

-Ananızın yeməklərinin yerini vermir, bala. Dadi-duzu yerində döyü. Əmbə bu dedihlərimidif onun yanında demiyin ha, ayağı yer almasın.

Kənddə toy-düyün olmayanda atam dan yeri örpəyini başından açanda qoyunlarımıza da götürüb qapıdan çıxar, bir də axşam, gőy üzü mis-mırığını sallayanda gələrdi. Axşam evə gələndə həmişə kefi kók olardı. Bir sözü vardi:

-Elə ki, açıldı qannisavaxlar, he-he-he, hoho-ho; elə ki, gəldi susqun axşamlar, yihayı-ıçhaic..

Sonra da gülüb bizlərə göz vurardı. Bir ritualımız vardi. Atam geləndə hamımız həyətə çıxb onu qarşılıqla həydi. İki nəfər darvazanın qapılarını taybatay açıb hərəsi bir tayından tutardı. Elə bil qapıdan içəri bəy oğlu bəy girir. Bayırda baytaqlaşanımız olanda da qoyun gələn çəği evdə olmalı idi. Anam bizi belə öyrətmışdı. Özü də kişinin ayağına su isidərdi,

məhrabanı da kürəyinə salıb gəlib kişinin ayağını yuyar, sonra da qurulayardı.

Bayaq dedim axı, anam qısqanc xanım idi. Buz her Novruzda külli-külfətli qəbir üstə ölülərimizi yoluxmağa gedərdik. Birini qoyub o birinə getmek kimi olmasın, bizim Qarayanaq elində qəbristanlıqasənevlik deyirlər, məzara da sonev... Nə başınızı ağırdı, hər dəfə sonevliyə gedəndə nənə-babalarımızın qəbrini daşla döyüb gəldiyimizi xəbər elədikdən sonra atamın ilk məhəbbətinin də üstünə güləb səpərdi. Telli atamın ilk məhəbbəti olub. On beş yaşında soyuqdəyədən ölüb. Atamla üçüncü sinifdən

atamla anama yaxınlıq verərdi. Bizi də iyimizdən tanıydı. Örüşdə iy alan kimi qoyunların dövrəsində dolanardı. Axırıncı gün anam atla atama yemək aparıb qayıdarkən yolda külək anamın şalını başından salır. Atam nə qədər arxadan səslesə də anam küləyin səsindən kişini eşidəsi olmur. Atam da şalı yerdən götürür, qoyunları da Basarın ümidiyə qoyub evə gəlir. Anam qapıya çathaçatda yayığının başından açıldıqını duyur. Dilini dişləyir, elə bilmə ki, örüşdə kişinin yanında unudub. Aradan yarım saat keçməmiş atam yaylığı atama çatdırır. Bu haqq-hesabı biz həmin gün axşam eşitmışdik. Evdə yox idik. Atam

daşınızdır. Hamımızın gözleri bərəmişdi, hətta atamın da... Sən demə bizim xanım beş-on günlük Basara öz südündən veribmiş:

-Basar onda əl boyda küçüh idi. Gözdəri yenice açılmışdı. Qağanqız bir həftə oları kin, Qarabaldır tərəfdən Cülülyüzaddıçov yoldaşının nəsil gətirmişdi. Ağtühlülərin də soğulan vədəsiydi. Qonum-qonşuya getdim, qatiq-süd tapılmadı. Onda Ötkəm təzə doğulmuşdu-sonbeşik qardaşımızı deyir- bir döşümün südünü ona əmizdirdim. Bir döşümü də sağıb Basaraiçzdirdim. Savağı gün qağanqızgedif kəndin o başının bir balon süd tapıf gətirmişdi.

Günlər, aylar ötdü. Atam Basarın yerinə qapıya başqa it gətirmədi. Anam nə qədər etsə də, atam demiş, qapımız “gözsüz-qulaqsız” qaldı.

Basarın ölümünü biz bir də çox sonralar, anam ölen gün xatırladıq. Yazı arvard can üstə idi. Xırıldayırdı. Sözələr ağızından qırıq-qırıq çıxırdı. Amma gücünü toplayıb söyləmək isteyirdiçə aydın deyirdi. Əvvəlcə qardaşım Ötkəmi çağırdı, sonra hamımızı başına topladı. Dediyi dedi, amanat sözələrini də hamımıza bircə-bircə çatdırıldı:

-Atanızı çağırın, özünüz də otaqdan çıxın. Bircə sən qal – məni əli ilə işarə etdi – bunların içində ağızbütöv səssən.

Böyük qardaşım atamı gətirdi. Anam ağızını açmağa qoymadı:

-Ay qoço, vaxta kimi sənnənheşzadis... is... istəməmişəm (udqundu)

Atam kövrək və xırıltılı səsle:

-Özünqüzyətəsalmaynan, ay Sayalı.

Anamın qaşları çatıldı:

-Sözmü kəsmə kişi, gör nə deyirəm. Bilirəm ki, mənim üstümə bu uşaqlara cijigətirmiyəssən. Sənin etibarınqa bələdəm. Basar ölnənənsoram qapımıza da təzə it gətirmədin. Elə onnansoram an...an... anladım ki, sən sevginqə, hissinqəpütöydəmənsənq. Bilirəm ki, mən də səninq baş qoysuğunq tek yamşaxlıolujam. Əmbə məni Tellinin yanına basdırarsan, saa son vəsiyyətim budu.

Atamın da qaşları çatıldı. Gökzucu mənə baxdı, bir-iki addım geri çekildim. Anam dilləndi:

-Birdən Nooruzda zadda yadınqan çıxaram, mənim sonevime gəlməzəssən. Əmbə Tellini heş vaxt unutmadiq. Ona görə də onun üstünə gələndə, heç olmasa maa da dəyərsənq. Üstümə gulaftöhməsənq də olar, əyaxsəsinqəntaniyajam ki, sənsən...

Bu, anamın son sözələri oldu. Onu “cici mamamızın” yanında basdırıldıq. Amma atam anamın bu son vəsiyyətindən yaman incmişdi. Bürüza verməməyə çalışırdı, amma mən hiss eləmişdim.

Artıq beş ildir ki, atam qoyunları qəbristanlığın yanındakı örüşdə otarırr. Yeməyini də özü ilə aparır. Bizi arxasında isti yemək gətirməyə qoymur. Başqa yerə aparmır. Özgəsinə də imkan vermir ki, qoyunlarını həmin örüşə çıxarsın. Bir dəfə dözmədim, atama -niyə qoyun-quzuunu burada ajınanoldurursən? Döyanəheləmisişən buraları, yoncalığa niyə aparmırsanq?- dedim. Bir sıqaret yandırdı, sonra bığlarına əli ilə sıqal çəkib udqandı:

-Ananızıza göz-qulaxoloram, yeməyimi də ananızın qəbrinin üstündə isidib yeyirəm. O göydəki kişiye and olsun ta Tellinin soneviyinə də baxışmeram...

Anamın vəsiyyəti

istəşirlermiş. Telli ölündən sonra atama qız bəyəndirə bilmirləmiş. Axırda otuz yaşında anamı görüb bəyənib. Anam qəbir üstə gedəndə həmişə Tellinin sonevinin üstə birinci gedib güləb tökər, qəbrdəki şəklin üz-gözünü yaylığı ilə silər, bizi də götürüb oradan bir az uzaqlaşardı. Sonra atam əlinə yerden daş götürüb Tellinin sonevini dinqıldadardı.

Seytanın qulağı kar olsun, amma Telli anamdan yaraşılıqlı olub ha, hələ də qəbirdəki şəkildən kimsişi gülüşlü bir suyu isinməmiş qız baxır...

Günlərin bir günü, yene də Novruz ərəfəsi sonevkəndən geri qayıdanda dözməyib anamadan soruşdum ki, dədəm örüşə gedəndə saçlarına daraq vuranda qısqanırsan, amma Tellinin qəbrini daşla dinqıltımağına bir söz demirsən?! Qaşlarının düyünləri açılmasına da, dodağı xəfifcə qaçıdı:

-Bilsəm kin, Telli bùyündiriləjəh, munnansooramsonevliyə nə özüm gedərəm, nə də qağanqımızı qoyaram. Əmbəölüfdü, yeri işixlı olsun, qısqanmeram ona öre kin, sonevindənqalxif gələsi ha döyü!

Həmin gün anama heyrət eləmişdim. Qadın qısqanlığının son ümid təsəllisi məni yamanca silkələmişdi...

...Günlərin bir günü qapımızın çoban iti Basarı canavar sürüşü böyüdü. Yaman qanlıpəncə it idi, sürüdən heyvan tutdurmadı. Bircə

yaylığı anama verib geri qayıdanda görür ki, Basar can üstədir, boynu da qızıl qan. Bu günə qədər də onu kimin gədəsini boğdurduğunu bilmədi. Axşam atam Basarı eve qucağında gətirdi. İt artıq keçinmişdi, çənəsi də düşmüşdü. Hamımız yerimizdə donub qalmışdı.

Atam çomağını mənə verdikdən sonra anamdan fənər istədi:

-Uşaqların hamısını çağır gəlsin, Basaribasdırayıxıych. Mehənin ayağında morux kolluğunun yanına gəlinq...

Sonra atam əl damından bel və kürək götürüb morux kolluğuna sarı getdi. Qapımızın çoban itinin qəbrini özü qazdı. Özü də ağlaya-ağlaya:

-Dədəm ölündə ağlamadım. Nə ilah elədim, gözümən yaş çıxmadi. Əmbə Basar kimi bir etibarlı itin belə ölməyi mənim dizimi bühdü. Basar bu qapının əl-əyağıydı... Oldü, qapımı da itsiz qoysu. Qapının gözü-qulağı getdi, ay Sayalı... Bu iti bu günə qoynanı tafsam, eridif çıxdığı deşiyə tökejəm.

Atam ilk dəfə anama adı ilə səsləndirdi. Birinci dəfə də bizim yanımızda söyüş söylerdi.

Basarın üstünü torpaqladıqdan sonra hamımız ağlaşa-ağlaşa evə getdi. Anam dil deyib ağlayırdı. Əlində böyümüşdü onu. Hətta bir dəfə anam dedi ki, Basar sizin süd qar-

Səhifəni hazırladı: Emil Rasimoğlu